

Wegwijzer voor College van B&W

Adviezen en tips voor het proces van besluitvorming over opvanglocaties voor asielzoekers

Samengesteld op basis van interviews met bestuurders en projectleiders van gemeenten afgenomen in de periode november 2015 – februari 2016 in het kader van het VNG-COA project Ondersteuning gemeenten bij vestiging van opvanglocaties voor asielzoekers.

De verhoogde instroom van vluchtelingen naar Europa en naar Nederland heeft impact op de Nederlandse samenleving. Het kabinet Rutte II hanteert het beleid dat vluchtelingen die in Nederland aankomen een sober onderdak moet worden geboden. Naast het recht op onderdak, heeft de vluchteling recht op het aanvragen van asiel, recht op onderwijs voor de minderjarige vluchteling en bij toewijzing van de verblijfsstatus recht op burgerschap. Uiteraard naast plichten en de eigen verantwoordelijkheid voor integratie en participatie. Het lokale leiderschap van burgemeester en wethouders is essentieel om concreet vorm en inhoud te geven aan de opvang van asielzoekers, beleid voor huisvesting en integratie van medeburgers.

Deze Wegwijzer geeft burgemeesters en wethouders adviezen en tips die gebruikt kunnen worden bij het voorbereiden en doorlopen van het gemeentelijke besluitvormingsproces voor vestiging van een opvanglocatie voor asielzoekers in de gemeente. Ook ambtelijke functionarissen (gemeentesecretaris, bestuursadviseurs, projectmanagers op asioldossiers) kunnen met de wegwijzer hun voordeel doen.

De adviezen en tips zijn onderverdeeld in 4 categorieën: strategie, regie, (delen van) kennis en ervaring en communicatie.

Strategie

- Een eensgezind standpunt van het college om een bijdrage te leveren aan de opvang van asielzoekers draagt bij aan een vruchtbaar gesprek in uw gemeente.

- Het hebben van een passage in het collegeprogramma maakt besluitvorming binnen een college eenvoudig(er). Bijvoorbeeld: *“Er is een grote vraag naar tijdelijke en permanente opvanglocaties voor asielzoekers. Wij zullen indien daarom wordt gevraagd, binnen te stellen kaders en in overleg met de samenleving, onze verantwoordelijkheid daarvoor nemen.”*
-
- ‘Elke gemeente heeft haar eigen democratie.’*
-
- Als collegiaal bestuur en vanuit ieders portefeuille deelt u de verantwoordelijkheid voor het nemen van een (voorgenomen) besluit. Zaken als openbare orde en veiligheid, financiën, onderwijs, bouwvoorschriften, vergunningen, gezondheidszorg hebben allemaal een belangrijke rol bij de komst van een opvanglocatie.
 - De volgorde en timing waarin het college het presidium, de raad en de inwoners van de gemeente over het (voorgenomen) besluit informeert, is belangrijk voor het vertrouwen dat men in het college stelt.
 - College en raad zijn gebaat bij het, bij aanvang van het proces, maken van heldere afspraken over de speelruimte van het college in het besluitvormings- en onderhandelingsproces.
 - Maak bewuste keuze hoe besluitvorming in gemeente gaat plaatsvinden:
 - Besluit door college; raad wordt (informeel) geïnformeerd
 - Besluit door raad op voorstel van college
 - Maak bewuste keuze of het proces gaat over 1 locatie of een keuze uit meerdere locaties. Beiden hebben voor- en nadelen:
 - Bij 1 locatie: weerstand kan zich beperken tot kleine groep
 - Bij meerdere locaties: kans op ‘beauty contest’ tussen bewoners, kans op meer gedragen draagvlak bij gehele bevolking bij keuze.
 - Openheid en transparantie over het proces is de basis voor een goede verstandhouding tussen het college, de raad en uw bewoners.
 - Uw wijkcoördinatoren en wijkagenten zijn dé ‘antennes’ in de wijk; hun actuele kennis is belangrijke input voor het bepalen van de strategie en bij het uitvoeren daarvan.
 - Een goede relatie tussen het college en het COA helpt bij het samen de schouders zetten onder het proces.

Praktische voorbereiding van strategie:

- Informeer bij collega-bestuurders van gemeenten met ervaring met een opvanglocatie naar de strategie die zij hebben toegepast.
- Laat een scan maken van de mogelijkheden binnen de gemeente (lokaal vastgoed, leegstaande gebouwen, terreinen).
- De komst van asielzoekers heeft ook voordelen voor de lokale middenstand, het verenigingsleven of voor demografische groeiaspecten. Het is goed als bestuurder te weten welke de (economische, sociale en culturele) voordelen zijn.

De strategische rol van de burgemeester:

De praktijk leert dat de rol van de burgemeester bij besluitvorming op opvanglocaties voor asielzoekers een belangrijke is. De burgemeester treedt op namens de gemeente, de raad en het college en treedt als zodanig in contact met de inwoners van de gemeente.

- De burgemeester staat boven de partijen, legt verbinding tussen de maatschappelijke opgave onderdak te bieden aan vluchtelingen en het democratisch proces, en heeft daarbij een coördinerende rol.
- Een burgemeester is zichtbaar en proactief in zijn/haar rol als burgervader en heeft begrip voor de zorg en angst van iedere inwoner. Een burgemeester kan die emoties niet wegnemen, maar kan vanuit een moreel besef een bijdrage te willen leveren aan de opvang van asielzoekers, het gesprek aangaan met de samenleving.
- Een burgemeester heeft op het juiste moment contact met toonaangevende mensen en/of organisaties in de gemeente die verbinding hebben met bewoners die zich met situatie wel/niet kunnen/willen verenigen.
- De burgemeester draagt zorg voor het goed laten verlopen van het proces in de gemeente een besluit te nemen op de (wel of niet) opvang van vluchtelingen.
- De burgemeester brengt kwaliteit in het politieke proces door terdege aandacht te vragen voor de fundamentele rechten van de vluchteling/burger (onderdak, asiel, burgerschap) naast de aandacht voor de zorgen en angsten in de samenleving over de komst van vluchtelingen in Nederland

Regie

- Met een bestuurlijke projectopdracht wordt integraal overzicht gehouden en kunnen verantwoordelijkheden, communicatielijnen en de besluitstructuur overzichtelijk worden belegd en de kosten worden bewaakt. Een projectleider zorgt voor een goede organisatie.
- Door een voorlopige begroting op te stellen voor het project worden de gemaakte kosten inzichtelijk en beheersbaar gehouden.
- Een proactieve coördinerende bestuurder en zijn/haar projectleider zijn het beste voorbereid op wat er komen gaat, anticiperen, pakken door en nemen de stappen die nodig zijn.
- Een korte doorlooptijd is aan te bevelen om, voor alle betrokkenen, snel een helder besluit te hebben en daarmee de onzekerheid zo mogelijk tot een minimum te beperken.
- De randvoorwaarden en criteria die in het kader van draagvlakverwerving met de inwoners en raad zijn geformuleerd, gelden als blijvend uitgangspunt bij communicatie en besluitvorming. Een consistente lijn zorgt voor betrouwbaarheid.
- Voordat een besluit over de vestiging van een opvanglocatie valt, is het van belang dat over de hoofdlijnen van wat in de bestuursovereenkomst met het COA komt te staan overeenstemming is.
- Uitgedachte scenario's (per processtap) van wat kan gebeuren op dit dossier, maakt dat het College op alles is voorbereid; ook publiciteit of ervaringen van elders in de regio of in het (buiten)land over opvang van asielzoekers kunnen aanleiding zijn scenario's bij te stellen.

'Bij een kort proces keert de rust in de gemeente snel weer terug.'

(Delen van) Kennis en ervaring

- Om goede informatie te kunnen geven is een voorstelling hebben van feiten en omstandigheden over de opvang en plaatselijke situatie essentieel. Om hoeveel vluchtelingen gaat het, de plek en wijze van huisvesting, de duur van de opvang, hoe ziet de opvang er uit. Het COA deelt deze informatie met u.
- Met de juiste kennis van zaken (veiligheid, driehoek, inzicht in criminaliteitsgegevens, meldingen van geweldsincidenten op bestaande opvangcentra, verantwoordelijkheid) kan u als bestuurder vele vragen direct beantwoorden en dat geeft de vragensteller helderheid.
- VNG/OTAV en beroepsverenigingen als het Genootschap van burgemeesters en de Wethoudersvereniging zijn bekend met het opvangdossier en bieden u desgewenst ondersteuning.
- Een bezoek door raadsleden, bewoners, ondernemers aan een asielzoekerscentrum heeft toegevoegde waarde voor een beeld over een opvanglocatie en wat dat betekent voor omgeving en gemeente. Deel uw eigen ervaring van uw bezoek met inwoners.
- Verwijzingen naar het verleden (eerdere ervaringen met de opvang van asielzoekers) en naar andere gemeenten helpen.
- Aan de regionale regietafels en in de Veiligheidsregio's deelt u uw kennis en ervaring met collega's; het "schouder aan schouder" principe helpt knelpunten met alle betrokken Ministeries bespreekbaar te maken en oplossingen te vinden.
- Het te doorlopen besluitvormingsproces is lokaal maatwerk en daarmee ook interessant om regelmatig tijdens het proces en zeker daarna tijdig te evalueren. Evaluatie en reflectie bieden aanknopingspunten en geleerde lessen die in vergelijkbare trajecten op andere dossiers toegepast kunnen worden. Een lerende organisatie kost tijd, maar verdient zich uiteindelijk terug.

'De ervaringen met de eerdere opvang van asielzoekers waren positief.'

Communicatie

- Van belang is na te gaan welke vragen, bezwaren en knelpunten vanuit de lokale samenleving over de opvang van asielzoekers kunnen komen en daar een reactie op voor te bereiden.
- Eén communicatieadviseur is vanaf het begin continu bij proces betrokken, deze stemt nauw af met de communicatieadviseur van het COA en staat u als bestuurder bij.
- Communicatiemomenten worden het beste in samenwerking met het COA voorbereid. Het COA is een ervaren gesprekspartner bij het uitwerken en uitvoeren van de communicatie, vorm en inhoud.

- Laat u als bestuurder door uw communicatieadviseur informeren over de actuele lokale, regionale en landelijke social media over het vluchtelingenvraagstuk en laat bij gelegenheid blijken dat de gemeente (en politie) social media volgt.
- Bij de beeldvorming spelen aannames en angsten over veiligheid een belangrijke rol; feiten laten een ander beeld zien.
- Pas de kracht van de herhaling toe bij kennisoverdracht aan raadsleden, bewoners, ondernemers en andere (belangen)groeperingen. Door intensieve communicatie, tijdens en na afloop van besluitvormingsproces, neemt de kans toe dat de samenleving zich medeverantwoordelijk gaat voelen voor de maatschappelijke opgave en daarmee voor het besluit tot het al dan niet opvangen van asielzoekers.
- De burgemeester doet er goed aan het initiatief te nemen (individuele) gesprekken aan te gaan met inwoners die zich negatief/ongewenst/ongepast uitlaten over asielzoekers.
- Voor een goede verstandhouding is het belangrijk het gesprek met inwoners te blijven voeren ook nadat het besluit genomen is, bijvoorbeeld door het instellen van een klankbordgroep onder leiding van een bestuurder.

‘Communicatie is de ruggengraat van het proces om draagvlak te verwerven.’
